

Bronnenkaart

*'Reflectiemethodieken'*¹

Onderwijsautobiografie

Bron: Verkuyl H. (2002). Lesgeven in pedagogisch perspectief. Een werkboek voor leraren in opleiding. Soest: Nelissen.

Doel

Een onderwijs(auto)biografie schetst hoe situaties, gebeurtenissen en contacten van de student de blik naar kansarme kleuters en ouders heeft beïnvloed. Eventueel kan men stoten op de oorsprong van opvattingen m.b.t. leraar- zijn, verwachtingen t.a.v. leraar zijn,... t.a.v. kansarme kleuters.

Methode

Bij aanvang wordt aan de student gevraagd om een beknopte onderwijs(auto)biografie op te maken van zijn/haar schoolloopbaan, dit van voor de start van de lerarenopleiding. Een A3-papier wordt in de breedte gelegd. De linkerzijde van het papier stelt de start van de onderwijsloopbaan voor (meestal de kleuterschool) en de rechterzijde staat voor het moment waarop de student de lerarenopleiding startte.

- De respondent trekt een lijn van links naar rechts en geeft aan, bv. met verschillende kleuren, welke scholen hij/zij heeft bezocht.
- Bij ieder onderwijsniveau (kleuter, lager, secundair en eventueel hoger onderwijs) wordt stilgestaan: welke herinneringen leven er nog; welke feiten, omstandigheden, incidenten, gebeurtenissen op school of elders zijn van grote invloed geweest op zijn/haar huidige blik naar kansarme gezinnen.
 - o Wat betekende dit voor hem/haar? Welke gevoelens speelden? Wat voor invloed had dit op zijn/haar schoolbeleving, schoolprestaties, zelfbeeld, zelfvertrouwen en zelfrespect, beeld van onderwijs en leraren, studie- en beroepskeuze, waarden en normen, ideeën en idealen?
- In de periode dat de respondent de keuze voor de lerarenopleiding maakte, heeft hij/zij waarschijnlijk ook nagedacht over zichzelf als toekomstige leraar en hoe hij/zij als leraar zou zijn m.b.t. de problematiek kansarmoede. Ga na welke vragen er toen bij de respondent leefden ten aanzien van zichzelf (als leraar), zijn/haar toekomstige leerlingen en het onderwijs.

¹ De verwerking van de verschillende reflectiemethodieken is tevens gebaseerd op een onderzoeksopdracht 'Motivatie voor het leraar-zijn', academiejaar 2012-2013. Universiteit Gent, Prof. Dr. A. Aelterman en dr. Isabel Rots.

Story-line methode

Bron: Beijaard, D., Van Driel, J.H. & Verloop, N. (1999). *Evaluation of story-line methodology in research on teachers' practical knowledge*. Studies in Educational Evaluation, 25, 47-62.

Doel

Een story-line maakt de ontwikkelingen in (de motivatie voor) het leraar-zijn van kansarme kleuters die studenten doormaken tijdens hun lerarenopleiding zichtbaar. De story-line is het startpunt voor een gesprek waarin gepeild wordt naar ervaringen, gebeurtenissen, contacten en belevingen die in grote mate het verloop van de 'ontwikkellijn' bepaalt hebben. Ook kan bevestigd worden in welke mate de verwachtingen en opvattingen waarmee de student aan de lerarenopleiding begon al dan niet bevestigd werden tijdens de lerarenopleiding.

Methode

1. In welke mate voelt de (student)leraar zich gemotiveerd voor het leraren-zijn van kansarme kleuters? Laat de (student)leraar dit beschrijven.
2. Laat de respondent in deze stap een 'story-line' tekenen. Deze bestaat uit een X-as en Y-as. Op de X-as wordt de tijdsperiode aangeduid. Volgende periodes worden zeker opgenomen: periode voor de lerarenopleiding, 1^e semester van 1^e opleidingsjaar, 2^e semester van 1^e opleidingsjaar, 1^e semester van 2^e opleidingsjaar, 2^e semester van 2^e opleidingsjaar, 1^e semester van 3^e opleidingsjaar. De Y-as bestaat uit een 5-puntenschaal lopend van 1 (zeer lage motivatie) tot 5 (zeer hoge motivatie). De respondent dient voor elk van de onderscheiden tijdsperiodes op de X-as de motivatie voor het leraren-zijn m.b.t. kansarme kleuters weer te geven op de Y-as. Verbindt alle punten zodat de ontwikkellijn zichtbaar wordt.
3. Vraag vervolgens de respondent om de hoogste en laagste punten in de grafiek toe te lichten met redenen of oorzaken daarvoor. Hetzelfde wordt gevraagd in het geval van ontbreken van hoogste of laagste punten.

Contrastanalyse

Bron: Biesta G., Korthagen F., Verkuyl H. (2002). *Pedagogisch bekeken, de rol van pedagogische idealen in het onderwijs*. Soest: Nelissen.

Doel

Dankzij de vergelijking van een positieve met een negatieve (stage-)ervaring, kan meer inzicht verkregen worden in de opvattingen over leraar-zijn (bv. waarden, motieven, doelen) en wat nodig is om voldoening te vinden in het leraren-zijn van o.a. kansarme kleuters.

Methode

Ga op zoek naar een recente stage-ervaring waar de deelnemer heel tevreden over is en een ervaring waar er geen positief gevoel over heerst. (Bij voorkeur ervaringen in het werken met kansarme kleuters).

Begeleid de respondent bij de volgende stappen:

- Ga in gedachten terug naar een zeer positieve ervaring.
- Schets de situatie: waar ben je, hoe ziet het er daar uit, wie zijn er behalve jijzelf? Wat wordt er gezegd, gedaan? Wat is jouw plek in die situatie? Wat denk je? Wat voel je? Wat wil je?
- Ga nu in gedachten terug tot een herinnering die negatief is.
- Herhaal de stappen van hierboven.
- Leg nu de twee situaties naast elkaar. Wat mis je in de negatieve situatie en wat is juist wel aanwezig in de positieve situatie? Waar zit het verschil tussen de twee ervaringen? Verwoord dit ook. Benoem dit verschil tussen beide ervaringen in één zin (of kernwoord): wat is er in de positieve situatie wel (of meer) en in de negatieve situatie niet (of minder)?
- Tenslotte gebruik je deze reflectie om te komen tot een antwoord op de vraag: 'Wat is voor jou heel belangrijk in onderwijs, gericht op kansarme kleuters?'

Concept map 'De ideale leraar'

Bron: Korthagen, F., Koster, B., Melief, K. & Tigchelaar, A. (2002). *Docenten leren reflecteren. Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Doel

Concept map heeft tot doel het verkrijgen van inzicht in opvattingen die er leven over de ideale leraar t.a.v. kansarme kleuters in de klas.

Methode

De bevroegde student moet kenmerken op noemen over zijn/haar ideale leraar of lerares en waarom deze leerkracht de ideale leraar was voor kansarme kinderen. De kernwoorden worden in de vorm van een conceptmap op een blad papier genoteerd.

- In welke mate zijn de eigen opvattingen over de ideale leraar beïnvloed door anderen (ouders, leraren, opleiders)? Wie waren belangrijke anderen en in welk opzicht waren deze personen zo belangrijk?

De oefening kan eventueel aangevuld worden met 'het muurtje'.

Het (pedagogisch) voorbeeld

Bron: Verkuyl H. (2002) *Lesgeven in pedagogisch perspectief. Een werkboek voor leraren in opleiding*.
Soest: Nelissen.

Doel

Via deze reflectiemethodiek tracht men inzicht te verkrijgen in de opvattingen van de respondent over een 'goede' leraar voor kansarme kleuters. Invloeden die leraren in het verleden hebben gehad, hoe deze kritische personen de motivatie voor het leraar-zijn van kansarme kleuters hebben beïnvloed.

Methode

Vraag de student of hij/zij ooit een voorbeeldleraar of lector heeft gehad, met oog op kansarme kinderen. Vraag om van één of twee leraren de manier waarop zij vorm gaven aan onderwijs te typeren en de invloed die ze op de respondent gehad hebben.

Begeleid de respondent bij de volgende stappen:

- Wat wilde de leraar/lector meegeven aan waarden en normen? Waaruit bleek dat?
- Noem minstens drie sterke kwaliteiten van deze leraren/lectoren.
- In hoeverre herken je deze kwaliteiten bij jezelf (zelfbeeld, zelfwaardering) doorheen de verschillende fases van je lerarenopleiding? Wat betekent dit voor je motivatie voor het leraar-zijn t.a.v. kansarme kleuters?

Vraag de student vervolgens welke leraren of lerarenopleiders hij/zij slechte herinneringen heeft. Vraag om dit handelen en de invloed die dit handelen op de respondent gehad heeft te typeren.

Begeleid de respondent bij de volgende stappen:

- Wat wilde de leraar/lector je in ieder geval meegeven aan waarden en normen? Waaruit bleek dat?
- Noem minstens drie slechte kwaliteiten van deze leraren/lectoren.
- Welke kwaliteiten ontbraken bij deze leraar/lector?
- Heb je al eens ervaren dat je toch op bepaalde punten op die leraar/lector lijkt? Wat betekent dit voor je motivatie voor het leraar-zijn?
- Heeft de houding van deze leraren/lectoren jouw visie op onderwijs beïnvloed? Hoe?

Leraarbeelden

Bron: Verkuyl H. (2002). *Lesgeven in pedagogisch perspectief. Een werkboek voor leraren in opleiding*.
Soest: Nelissen.

Doel

Wat (aanstaande) leraren motiveert in het leraar-zijn van kansarme kinderen kan sterk verschillen.

Via deze methodiek wordt de respondent uitgenodigd om onderwijs- en begeleidingssituaties te schetsen die de eigen motivatie typeren t.a.v. kansarme kleuters.

Methode

(om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in motivatie die de student heeft doorgemaakt tijdens de lerarenopleiding kunnen onderstaande vragen gesteld worden per opleidingsjaar)

Vraag de respondent waarom hij/zij gekozen heeft voor het lerarenberoep. Waar doet hij/zij haar het voor? Wat maakt dat hij/zij het leuk en zinvol vindt om les te geven aan kwetsbare kleuters of juist niet? Vraag de respondent waar het accent ligt in zijn/haar leraar-zijn: de (kansarme) kleuters zelf, het begeleiden en ondersteunen van kleuters,... Vraag de studenten welke kleuters hem/haar het meest liggen en welke niet. Waar heeft dat zoal mee te maken? Ziet hij/zij ook een verband met het leraar-zijn van kansarme kleuters?

Begeleid de respondent bij de volgende stappen:

- Kan je een stageles beschrijven die typerend is voor jouw aanpak met kansarme kleuters?
- Je hebt een bepaald beeld, een bepaalde voorkeur van jezelf als leraar van kansarme kleuters: vanuit welke ervaringen, waarden en normen stoelt dit beeld?
- Heeft dit te maken met je eigen (school)ervaringen?
- Gaat het om een ideaalbeeld of een op dit moment realistisch beeld ('Ik hoop zo'n leerkracht te worden' of 'Ik denk nu zo'n leerkracht te zijn')? Waar ben je nu reeds goed in? Wat zijn je sterkte kanten? Wat wil je vooral nog leren?

Muurtje

Bron: Verkuyl H. (2002). *Lesgeven in pedagogisch perspectief. Een werkboek voor leraren in opleiding*. Soest: Nelissen.

Doel

Ontwikkelingen in (de motivatie voor) het leraar-zijn van kansarme kleuters worden geschetst. Het eigen muurtje kan eventueel vergeleken worden met andere (student)leraren.

Methode

(Om inzicht te verkrijgen in de ontwikkelingen (in motivatie) die de student heeft doorgemaakt tijdens de lerarenopleiding kan een muurtje opgebouwd worden voor verschillende fases tijdens de lerarenopleiding: bv. per opleidingsjaar, per semester, per stageperiode,...)

Geef een stapeltje blanco kaartjes (bv. post-its) aan de deelnemer.

Stel volgende vraag: *'Wat motiveert je om leraar te zijn van kansarme kleuters?'* EN/OF *'Wat is voor jou belangrijk om voldoening te vinden in het leraar-zijn van kansarme kleuters?'*

Moedig de student aan zoveel mogelijk elementen op te noemen (streef naar een 10 à 15-tal).

Elk element wordt op een kaartje geschreven. Vraag de student vervolgens om van de kaartjes een muurtje te bouwen. De onderste rij stenen bevat de voor de student meest belangrijke elementen/motieven voor het leraar-zijn van kansarme kleuters (de basis). De rijen die daarop volgen, worden steeds minder belangrijk geacht.

Voer op basis van het muurtje, een gesprek met de student over opvallende zaken over zijn/haar achterliggende visie op leraar-zijn en kansarmoede (bv. doelen, waarden en normen – pedagogische idealen – die belangrijk zijn om voldoening te vinden als leraar):

- Lok reflecties uit waarin de ervaringen van de student tijdens de stages (kritische incidenten en personen) vergeleken worden met het ideaalbeeld dat in het muurtje wordt geschetst.
- Vraag in welke mate (de motivatie voor) het leraar-zijn van kansarme kleuters beïnvloed is door anderen (ouders, leraren, opleiders). Wie waren voor hem/haar belangrijke anderen en in welk opzicht waren deze personen zo belangrijk (kritische personen).

Zorg ervoor dat je de feitelijke opbouw van het muurtje overneemt (opkleven, fotograferen, overschrijven,...).